

कृषकको लागि तथ्यपत्र

नेपाल, चैत्र, २०७८

सिंगापुर डेजी भार व्यवस्थापन

समस्याको पहिचान

पश्चिमी गोलार्धको उष्ण तथा समशितोष्ण क्षेत्रमा विशेष गरी अमेरिकी महादेशको रैथाने प्रजाती सिंगापुर डेजी/लहरे गोरु आँखे/लहरे विडेलीया (Singapore daisy creeping ox-eye, creeping wedelia) एशिया, अफ्रिका तथा अष्ट्रेलिया लगायतका क्षेत्रहरूका उष्ण तथा समशितोष्ण क्षेत्रहरूमा मिचाहा प्रजातीको रूपमा फैलिइसकेको छ । यो भार विश्वका अति हानिकारक १०० मिचाहा प्रजातीहरू मध्ये एक हो । नेपालमा सर्वप्रथम यो प्रजाती मध्य नेपालको काभ्रेपलान्चोक जिल्लाको पाँचखाल क्षेत्रमा सन २०२० मा पहिचान गरिएको हो । आलंकारीक बिरुवाको रूपमा यो प्रजाती विभिन्न देशहरूमा प्रवेश गरेको पाइन्छ भने नेपालको हकमा विकास साभेदारहरू मार्फत भू-क्षय रोकथामको प्रयोजनको लागि पाँचखालमा भित्तिभित्रैको अनुमान गरिएको छ ।

समस्याको पृष्ठभूमि

यो जमिनमा गुन्द्री ओछ्याईए जसरी फैलिइ जमीनलाई पूर्ण रूपमा ढाक्ने प्रकृतिको एक बहुवर्षीय भार हो । सूर्यमुखि परिवारको यो भार पहेंलो वा सुन्तला रङ्गको फुल्दछ । बिरुवाको काण्डले जमिनलाई छोएपछि त्यहाँबाट पुनः वंशवृद्धि गर्न सक्ने यो भार अत्यन्तै सुख्खा देखि सिमसार सम्मका सबैजसो पर्यावरणीय क्षेत्रमा सजिलै फैलिन सक्दछ । नदीको किनारहरू, सिंचाई कुलो छेउछाउ देखि पोखरीको छेउछाउहरू यो भारको लागि अत्यन्तै उपयुक्त हुने गर्दछन् । माटोको अम्लीय देखि क्षारीयपनाले समेत यसको फैलावटमा खासै असर गर्दैन । यो भार फैलिएको ठाउँमा अन्य वनस्पतिहरू उम्रिन वा हुकिर्न सक्दैनन् । यसले स्थानिय जैविक विविधतामा नकारात्मक प्रभाव पार्दछ र रैथाने प्रजातीहरूलाई विस्थापित गर्दछ । यसले जमीन ढाकीसकेपछि अन्य साना वनस्पतिहरूलाई विस्थापित गर्दछ भने रुख बिरुवाहरूलाई पुनरुत्थान हुन अवरोध सिर्जना गर्दछ । यसले अन्य बिरुवाहरूलाई माथिबाट ढाकी तिनीहरूको वृद्धि विकासमा अवरोध सिर्जना गर्नुका साथै कृषिजन्य भूभागमा समेत गम्भिर समस्याको रूपमा देखा पर्दछ । यो बिरुवाको कुनै भाग बर्षातको पानी वा सिंचाईको पानीले सजिलै बगाएर लैजान्छ जसले गर्दा कृषियोग्य क्षेत्र तथा प्राकृतिक क्षेत्रहरूमा यो भार अत्यन्तै छिटो स्थापित भई त्यस्ता क्षेत्रहरूलाई प्रयोजनहीन बनाई दिन सक्दछन् । हाल यो भार पाँचखाल देखि सुनकोशीसम्म पूर्व पश्चिम बहने फिखुखोलाको नदिकिनारका क्षेत्रहरूमा करीब १५ वर्ग किलोमिटर क्षेत्रमा फैलिएको देखिन्छ जहाँ यसले रैथाने प्रजातीहरूलाई विस्थापन गर्दै गएको देख्न सकिन्छ । तसर्थ छिटोभन्दा छिटो यो भारलाई निर्मूल नगरिएमा नेपालको जैविक विविधता र कृषि उत्पादनमा प्रतिकूल असर पर्न सक्ने देखिन्छ ।

व्यवस्थापन:

- तत्काल एकीकृत र समन्वयात्मक पहलकदमी मार्फत यो भारलाई पाँचखाल क्षेत्रबाट निर्मूल गरौं ।
- यसलाई जोतेर वा काटेर छाड्दा भन् फलिन सक्ने भएकोले उखेलेर सावधानी पूर्वक व्यवस्थापन गर्न आवश्यक छ ।
- आन्तरिक क्वारेन्टाइनको माध्यमबाट यस प्रजातीलाई अन्य स्थानमा विस्तार हुनबाट रोक्नु पर्दछ ।

Scientific name ► *Sphagneticola trilobata* (L.) Pruski (*Wedelia trilobata* (L.)) (Asteraceae)

फुल फुलेको अवस्था
(तस्वीर: हिराशोभा श्रेष्ठ)

धान खेतवरिपरी भारको प्रकोप
(तस्वीर: भरत वावु श्रेष्ठ)

अन्य रैथाने प्रजातीहरू विस्थापित हुँदै
(तस्वीर: भरत वावु श्रेष्ठ)

नेपालमा सिंगापुर डेजीको प्रकोप
(तस्वीर: भरत वावु श्रेष्ठ र महेश विष्ट)

नोट: विषादीको प्रयोग गर्दा नाक, मुख, आँखा, कानका साथै पुरै शरीरको छाला छोपिने गरी सुरक्षित पहिरन लगाउनु पर्दछ । विषादीको लेबल राम्रोसँग अध्ययन गरी प्रयोग गर्ने मात्रा, पटक र प्रयोग पछि बाली टिप्ने समय राम्रोसँग ख्याल गर्नु पर्दछ । विषादी चर्को घाम वा हावा लागेको समयमा छँकन हुदैन ।

थप जानकारीका लागि सम्पर्क

नेपाल सरकार
कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालय
प्लान्ट क्वारेन्टाइन तथा विषादी व्यवस्थापन केन्द्र
हरिहरभवन ललितपुर
फोन: ०१-५५५३७९८
Email: info@npponepal.gov.np,
Web: https://www.npponepal.gov.np.

वनस्पतीशास्त्र केन्द्रीय विभाग,
त्रीभुवन विश्वविद्यालय, किर्तीपुर
फोन: ०१-४३३९३२२, ४३३५९५
Email: info@cdb.tu.edu.np
Web: https://www.cdbtu.edu.np.